

Ivan Cankar: HLAPEC JERNEJ IN NJEGOVA PRAVICA

Ivan Cankar se je rodil 10. maja 1876 na Vrhniki v številni in revni obrtniški družini in umrl 11. decembra 1918 v Ljubljani. Študiral je tehniko in slavistiko, vendar pa študijev ni dokončal. Vse življenje se je ukvarjal z literarnimi vprašanji in pisanjem, s čimer se je tudi preživljal. Zavzemal se je za združitev slovenskega naroda z ostalimi južnoslovanskimi narodi in ostro nastopal proti Avstro-Ogrski, zaradi česar je bil tudi zaprt na ljubljanskem gradu. Bil je pristaš socialistične ideologije in je tudi kandidiral kot predstavnik socialdemokratske stranke. Sodi med literarne ustvarjalce slovenske moderne, pisal pa je največ v simbolističnem slogu.

Delo Hlapec Jernej in njegova pravica je po obliki linearno rastoča povest, ki je nastala na osnovi agitacijske brošure, ki naj bi bila napisana za praktične potrebe pri pridobivanju delavskih glasov. Povest je nastala 1907. leta, takoj po volitvah. Opisuje glavnega junaka, ki ga veleposestnik odpusti zaradi starosti. Jernej se s tem ne more sprijazniti, zato se odpravi iskat pravico in zadoščenje. Vendar brez uspeha. Njegov obup in razočaranje zaradi nenehnih zavrnitev in prezira se stopnjujeta do vrhunca, ko Jernej iz obupa požge Sitarjevino, kjer je nekoč delal. Hlapec Jernej je bil zaradi svojega proletarskega položaja prikrajšan za pravico do dela in podrejen izkoriščevalni kapitalistični družbi. Požig Sitarjevine pa simbolizira upor oziroma revolucijo proletariata. V delu so uporabljeni mnogi paralelizmi in bogata metaforika.

Prvi odlomek v berilu je pogovor med Jernejem in županom, pri katerem Jernej išče pomoč, župan pa ga, kot vsi drugi, zavrne in žaljivo poniža. Tu Cankar prikaže odnose med kapitalističnim razredom in kmečkim proletariatom. Napetost v odnosih pa Cankar poudari s pretiravanjem ob županovi žaljivosti. V drugem odlomku je prikazana Jernejeva vrnitev na Sitarjevino, kamor se vrne po svoje stvari. Jernej se spusti na kolena in se s čelom nasloni na posteljo, kar je nekakšen vrhunec Jernejevega trpljenja.

Cankarjeva povest Hlapec Jernej in njegova pravica je kvaliteten primer proletarske književnosti. Cankar v povesti opisuje proletarca, ki išče pravico do sadov svojega dela, ki pa ni družbeno zgodovinsko utemeljena. Ker pripoved govori o pomembni ideji, je napisana v vzvišanem patetičnem slogu, s katerim Cankar poudarja to idejno pomembnost. Zgledoval se je pri svetopisemskih slogovnih vzorih, kar se opazi zlasti ob njegovi parafrazi očenaša.